

1982 SEP 1 71

ÉLET ÉS IRODALOM

RAB ZSUZSA:

„A TISZTES IPAR”

Meg kell javíthatni a háztetőket, néhány palát megerősíteni — jön az őszi esőzés, térképeket ígér a mennyezetre. A nagy nehezen rábeszélte mester segédjével „felfarad” megzemlélni. Tolvajnyelven, röviden tanakodnak, aztán: „Ötezerért talán el tudjuk vállalni.” „Majd gondolkozunk rajta.” A másik tetőfedő hatvanezer alatt nem is tárgyal velünk, igaz, a szédítő gyorsasággal felsorolt javítanivalók listája igazolni próbálta az összeget. A harmadik mester aztán nyolcszáz forintért szépen kifoltogatta, viharállóvá tette a tetőt.

Festés-mázolás után megkértem a festőket, mázolják át sima, egyszerű gardróbszekrényemet is, bár az ugyan nem volt az alkuban. Hosszas fejkargatás után az ifjú vállalkozó: „Hatszázért megcsinálhatom.” Belementem, mert siettem, s mert sose számolok és fontolgatok. Alig egy óra alatt végzett a munkával. Néhány hét múlva kezdem csak számolni, amikor a friss mázolás pattogzani kezdett. Vettem egy doboz festéket, hogy majd újrafestem magam. A festék 35 forintba került. Eszerint 565 forint órabért fizettem. Ha a festék árához a magam körülbelüli órabért is hozzászámolom, akkor több mint ötszáz forinttal fizettem túl az egy-órás munkát.

Kéményseprők fusiban 1600 forintot kértek egy kéményhosszabbító csőért (a gázkonvektor beszerelése tette kötelezővé), amihez kellett: egy méter betonsző, egy vödör mész, cement, sóder, munkaidő ugyancsak egy óra. Még nem néztem meg: vajon nem krómnikkelt, esetleg ezüstöt helyeztek a kéménybe.

Nyugdíjas ismerősömtől a gázszerelő 800 forintot kért egy gázröszacszeréért, aztán, látva a meghökkenést, igazított a dolgon: „Jól van, látom, nyugdíjas, magának ötszázért is kicserélem.” Ezt úgy mondta, mintha busás borralalót nyomott volna a markába. Ismerősöm még meg is köszönte jóindulatát.

Kollégám fa vikendházát körül kellett betonozni. Akadt rá vállalkozó: napi ezer forintért. „Meg hát reggeli, ebéd, aztán hát sör is, eleendő, ebben a nagy melegben.” „Hány napig tart a munka?” „Hát, öt nap biztos rámegeg.” A literátor, akinek egyhavi keresete ennyi, bérelt egy betonkeverő gépet, nekiállt ugyancsak nem szakember testvérel, és délelőtt 10-től kora estig elvégezte a munkát.

Nem folytatom, hiszen hasonló élményei tucatjával akadnak embertársaimnak. Elvértve, persze, egy-egy jó emléket is őriz mindenki. Ezekre, mint a tisztés ipar szép és ritka példáira, sokáig emlékszünk. Szinte imakönyvünkbe préseljük.

„Tisztés” — ez volt változatlan diszítőjelzője a régi századokban a különféle céhek iparágainak. A jelzőt alighanem meg is érdemelték.

Egy 1755-beli „Limitatio”-t lapozgatók. Nem más ez, mint a — Veszprém vármegyei — iparosok részletes díjszabása. Az ékes öreg betűkkel, nagy pontossággal, bár nem mindig következetes helyesírással rovvott rendelet szigorúan és aprólékosan szabályozta a legkülönbözőbb munkák és „szolgáltatások” árát. Minden mester köteles volt

kifüggeszteni a műhelyében. Ott bizony nem volt alku, sem fel-, sem lefelé. Nem „vágta meg” az iparos azt, akiből nagyobb jövedelmet nézett ki. Nem adhatott „közönséges” munkát „elsőbb” gyanánt. Nem nézhetette le, nem beszélhetett foghegyről a soványabb pénztárcájú tanult emberrel, módossága tudatában. (Istenem, az én gyerekkoromban még azzal ijesztgették a tanulni rest nebulót: elmehetsz inasnak! Nem járt volna-e jobban?)

Idézek néhány céh árszabásából.

„Kovácsok.

Egy új patkó a kovács maga vasával fel ütőivel — 15 kr. Ha a Gazda vasából csinálta a patkót és maga szegivel üti fel a kovács — 9 kr. Ha meg nyilazza tartozik meg gyógyítani ingyen (mármost a lovat — R. Zs.). Egy Feisze aczéložásáért a Gazda aczéllával — 10 kr. A Kovács Aczéllával — 25 kr. Egy új tsézának vasalásául — 13 F. Egy ökrös Kocsinak bakossan való vasazásául — 15 F. Posta kocsí vasazásául — 8 F. Tsézában való hátulsó kerék abrincs vassal való vasazásául — 1 F. Első kerékül pedig — 75 kr. Egy ér vágásul — 5 kr. Ló Száj tisztításául — 2 kr...

Kalap Csinálók

Teve Szórbül vagy is jóféle Férfiúnak való kalap — 1 F 50 kr. Utánna való kisseb — 1 F 30 kr. Jó juh gyapjúból Embernek való kalap — 85 kr. 12. 13. és 14 Esztendőnek való hasonló kalap — 50 kr. Ezeknél kisseb apró gyermekeknek való — 35 kr. Egy öreg kalapnak meg föstésitül új néllissel csinálva — 25 kr. Béllis nélkül — 15 kr.”

Külön-külön árszabása van a „Mázos Fazikasoknak” és a „Fekete Míves Fazikasoknak”.

Az elsőből: „Egy itzés mázos korsó csap alá való — 2 kr. Egy itzés kívül belül mázos korsó — 4 kr. Három itzés kívül belül mázos korsó — 10 kr. Többi pedig amennyivel nagyobb léssen, minden pöntül (pöntül) egy-egy pénzet föllyeb léssen az ára... Egy zöld kálhának kibem 120 darab vagon, föl rakásául — 85 kr. Kisebb kálha föl csinálásául — 50 kr. Száza a Hamburgyi és Posonyi fazéknak 4 F. Egy fertállya — 1 F.”

A „Magyar Váltó Míves Szabók”, a „Németh Szabók”, a „Vásári Míves Szabók” árait is külön-külön limitálják. Innen-onnan idézve:

„Egy selem posztó dolmány varrásául Szattvánnyal — 85 kr. Egy papi közönséges reverenda varrásául — 2 F. Egy Nemes Aszonnak való hal csontos prémes gallér — 1 F. Egy ujas Németh Köpönyeg varrásául közönségesen — 70 kr. Annál jobbér a kinek lukjai selemmel vagy ezüsttel kivarva vagon — 1 F. Fínom posztóból egy Öreg (t. i. nagytermetű — R. Zs.) Férfinak való köntös vulgó Rok varrásául, gomblikakat ezüsttel vagy arannyal két sorra ki tűzve — 2 F 50 kr...”

„Asztalosok.

Egy közönséges fekete ágy két Embernek való — 1 F 75 kr. Egy közönséges paraszt ágy fehéren —

1 F. Egy föstöt fiókos lóggó Bölcső Esztergályos munkával — 2 F 50 kr. Paraszt sima közönséges bölcső — 80 kr. Szükség láda, vulgó Leib Stul — 75 kr. Öreg (nagy — R. Zs.) ormos koporsó kiveretlen, a Tislér deszkájából — 2 F 40 kr. Öreg kiveretett hasonló — 3 F. Öreg lapos koporsó a maga deszkájából a Tislérnek — 1 F 30 kr. Ha pedig az Élők adják a deszkát a koporsóhoz, a munkátul — 25 kr...”

Keresem például a pékek céhét, ezt nem találok. Erről a témáról viszont egy, a régi budai piacot ismertető írásból tájékozodom. Nem lázítani akarom a kenyérgyűben amúgy is gyakran lázongó közvéleményt, de hadd idézzem: „A zsemlesütőt, ha zsemleje kevesebbet nyomott az előírtnál, vagy a megszábottnál drágábban adta portékáját, egy állványról a pocsolába taszította a városi poroszló. Nem halt bele a vétkes zsemlesütő, de a törvény ország-világ előtt szemléltetővé tette, hogy piszkos pocsolába való dísznő.”

A középkori Budai Jogkönyv azt is elrendelte, hogy a nem friss, keletlen vagy törődött kenyeret hányják, akár kosárszám, a Dunába. (Csoda-e, ha szép, kővér halaktól forrt a Duna vize?)

Bár nem tartozik szorosan a tárgyhoz, mégis idekivánczolok az a szöveg, amely arról ad hírt, hogy a kétlakosság, valamint a „nagyfőnöknek” a termelőmunka rovására vállalt privát munka nem mai keletű jelenség. „Tekéntetes Nemes Zala Vármegye Limitatioja” előljáró beszédeben (kelt 1813, Bójt-első Havának 8-ik napján) olvasom: „Mint-hogy köz tapasztalásból bizonyos volna az: hogy több Mester Emberek, Mesterségjek félre tételével, és az 1723-dik esztendőbeli 117 Törvény Ágozat világos Rendelése ellen Szölöket, Földeket és Réteket szerzevén és bírván, legtöbb idejeket kiváltképpen nyáron, azoknak mívelésében töltik el, s azon félylül Legényeiket és Inassaikat is huzamost a mezzei Gazdaságok körül elől forduló munkák végbe vitelére fordítják; mivel pedig ez által egy részről a Mester-Legényeknek és Inasoknak Mesterségeken való tudatlanságok okoztatna; más részről pedig, ha a Mester-Emberék és Legények a hosszas nyári napokat a mezzei munkák tellyesítésében töltik el, bizonyára a felfogadott munkát a megígért időre vagy el nem készítették, vagy ha elől állítják is, nem olyan minéműségben, mint kellenék, adják a Tsináltató kezéhez, ugyan ezért a Megyebéli Mester-Embereknek egy általyában meghagyatják, hogy ennekutánna a mezzei Gazdaságok mívelésére sem a Legényeiket, sem Inassaikat kemény büntetés alatt fordítani ne merészeljék, hanem ha ollyatán Gazdaságjok volna, ahoz mindenkor különös (külön — R. Zs.) Embereket rendeljenek.”

Ennyit akartam csak közhírré tenni tanulságos olvasmányaimból, mesterségekhez nem értő, laikus felebarátaim. Eszemben sincs párhuzamot vonni, hiszen tudom és valom: fejlődő, netán fejlett ipari ország vagyunk, áldásait élvezem is naponta. De gyakran elgondolkodom: nincs-e valami ördögien fordított arány a fejlett ipar és annak „tisztés” volta között?